CREU • CYMUNEDAU • GWYRDD

GWYRDDNI

COMMUNITY • CLIMATE • ACTION

CYNLLUN GWEITHREDU HINSAWDD CYMUNEDOL

DYFFRYN PERIS

CYNNWYS

Cefndir 4

Canllawiau Gweithredu 5

Syniadau Gweithredu 6

Gwybodaeth Bellach 12

CEFNDIR

Mae'r Cynllun Gweithredu hwn wedi ei lunio gan drigolion o Ddyffryn Peris a ddaeth at ei gilydd mewn Cynulliad Cymunedol ar yr Hinsawdd rhwng Mai 2022 a Chwefror 2023.

GwyrddNi, mudiad gweithredu ar newid hinsawdd fu'n trefnu a hwyluso'r Cynulliadau mewn cydweithrediad â Cyd Ynni, ein partner lleol yn Nyffryn Peris. Arianwyd y gwaith gan Gronfa Gymunedol y Loteri Genedlaethol.

Cynhaliwyd rhaglen addysg mewn ysgolion lleol a phedair sesiwn gyda'r aelodau yn y gymuned er mwyn dysgu, rhannu a thrafod cyn cydweithio i ateb y cwestiwn: Sut allwn ni yn Nyffryn Peris ymateb yn lleol i Newid Hinsawdd?

Mae'r atebion i'w gweld yn y Cynllun Gweithredu hwn. Mae gwahoddiad nawr i unrhyw un o'r ardal sydd â diddordeb i ymuno ar y daith i wireddu'r syniadau hyn.

DEG Datblygiadau Egni Gwledig

CYD YNNI

CRONFA GYMUNEDOL COMMUNITY FUND

CREU • CYMUNEDAU • GWYRDD
GWYRDDNI
COMMUNITY • CLIMATE • ACTION

CANLLAWIAU GWEITHREDU

Wrth ymateb yn lleol i'r argyfwng hinsawdd ac ecolegol, bydd holl weithredu hinsawdd cymunedol yn;

DEG, CYNHWYSOL A CHREADIGOL Cefnogi diwylliant, iaith, amrywiaeth, creadigrwydd, mynediad a chydraddoldeb	**ADEILADU GWYTNWCH CYMUNEDOL** Gofalu am y gymuned a'i gwneud yn fwy gwydn i beth bynnag fydd yn digwydd yn y dyfodol
ELWA'R AMGYLCHEDD NATURIOL Parchu natur, cynefinoedd a bioamrywiaeth, a ble mae'n bosib, ei gynyddu	**GWYBODUS** Cymryd i ystyriaeth gwybodaeth, profiad a barn, meddwl hir-dymor ac adnabod y rhyng-gysylltiad rhwng popeth

> SYNIADAU GWEITHREDU

Maes Gweithredu	Manylion ac Effaith	Camau Nesaf
DŴR A THIR	Cynyddu gwybodaeth am beth sydd yma yn barod gan adnabod a mapio cynefinoedd, bioamrywiaeth a rhywogaethau ymledol i arwain ein hymagwedd. Cymryd ymagwedd lle wrth le, osgoi 'datrysiadau blanced' a gweithio gyda thirfeddianwyr i greu clytwaith o ymatebion addas i le. Cefnogi llewyrch cynefinoedd, rhywogaethau o blanhigion, coed ac anifeiliaid yn y llefydd cywir ar gyfer bioamrywiaeth, rheoli llifogydd a chynhyrchu bwyd.	Cefnogi prosiectau parod e.e. Prosiect Natur Llandeiniolen a chanfod ffyrdd o hysbysebu am wirfoddolwyr. Adnabod tirfeddianwyr sydd eisiau gweithio gyda ni i dreialu'r ymagwedd yma. Cychwyn mapio y rhywogaethau ymledol (e.e. Jac y Neidiwr) a phwy sy'n gwneud be' amdanyn nhw yn barod. Canfod os oes gwlyptiroedd/mawnogydd coll/dirywiedig ac annog cread/adferiad mannau gwlyb. Canfod pwy/ble all elwa o gynnydd mewn gorchudd coed ar gyfer rheoli llifogydd/ bioamrywiaeth a dod o hyd i'r ffordd orau o'u creu. Canfod rhywogaethau allweddol yn y dyffryn allai gael effaith sylweddol e.e. Cribell Felen; fod yn rywogaeth arwyddocaol (fel Bronwen y Dŵr); gael ei adnabod yn rhwydd gan wirfoddolwyr; annog cynefinoedd bioamrywiol (e.e. Baner y Gors); bod yn rhywbeth mae pobl yn teimlo gofal amdano (e.e. wiwerod coch).

> SYNIADAU GWEITHREDU

Maes Gweithredu	Manylion ac Effaith	Camau Nesaf
MENTRAU CYMDEITHASOL A PHARTNERIAETHAU	**Er mwyn adeiladu capasiti, gweithgarwch a gwytnwch cymunedol, byddwn yn:** Edrych i sefydlu Partneriaeth Gymunedol i gydlynnu gweithredu cymunedol, canfod cyllid, gwrando i'r gymuned, cynllunio a hybu ac ysgogi gweithredu, gweithio gyda busnesau, cyd-gynhyrchu newid cadarnhaol a mynd i'r afael a newid hinsawdd. Caffael asedau cymunedol Canfod cydlynydd gwirfoddolwyr ar ol ymchwilio modelau. Datblygu hybiau cymunedol ym mhob cymuned i gefnogi ein gilydd.	Ymgysylltu gyda mentrau cymdeithasol eraill e.e. Cwmni Bro + Partneriaeth Ogwen a rhwydwaith mentrau Gwynedd i ymchwilio be all weithio. Ymchwilio modelau cyllido a modelau gwirfoddoli. Ymchwilio caffael asedau cymunedol (e.e. Mynydd Gwefru) a trosglwyddiad asedau gan Cyngor Gwynedd a creu rhestr asedau. Ymgysylltu gyda ArdalNi 2035. Ymgysylltu gyda'r gymuned ehangach a dod a grwpiau ynghyd.

> SYNIADAU GWEITHREDU

Maes Gweithredu	Manylion ac Effaith	Camau Nesaf
ECONOMI GYLCHOL	Dymuna Cynulliad Cymunedol ar yr Hinsawdd Dyffryn Peris weithredu ym maes Economi Gylchol er mwyn lleihau treuliant adnoddau a chynyddu gwydnwch cymunedol trwy rannu adnoddau. **Byddwn yn:** Creu gofodau cymunedol i letya Caffis trwsio Llyfrgell pethau Cyfnewidfa ddillad Hwb addysg ail-gylchu Datblygu system rhannu amser i helpu ein gilydd. Cyd-greu dosbarthiadau awyr agored gyda ysgol/ion lleol o ddeunydd wedi ei ail-bwrpasu.	Gwirfoddolwyr yn ymchwilio systemau rhannu amser o ardaloedd eraill e.e. LETS o Totness a cheisio recriwtio gwirfoddolwyr eraill. Cynllunio a chynnal digwyddiadau prawf e.e. cyfnewidfa ddillad a caffi trwsio. Ymgynghori ymhellach gyda ysgolion GwyrddNi i drafod creu dosbarthiadau awyr agored. Parhau i gyfarfod fel grwp gweithredu Economi Gylchol a dysgu gan ardaloedd eraill.
TRAFNIDIAETH GYNALIADWY	Dymuna Cynulliad Cymunedol ar yr Hinsawdd Dyffryn Peris weithredu ym maes Trafnidiaeth a Symudedd er mwyn lleihau allyriadau carbon cerbydau, gwella cyswllt rhwng pentrefi, gwella diogelwch a lleihau swn a thraffig. **Byddwn yn:** Chwyldroi trafnidiaeth ysgol. Hybu apiau at ddefnydd bysiau a rhannu lifft. Annog rhwydwaith aml-drafnidiaeth diogel a chydlynedig.	Creu pwyllgor bws cerdded ysgol Llanrug. Codi pedestrianeiddio gyda chynghorau ac ysgolion. Canfod mwy o wybodaeth am lwybrau beics.

> SYNIADAU GWEITHREDU

Maes Gweithredu	Manylion ac Effaith	Camau Nesaf
EFFEITHLONRWYDD ADEILADAU	Dymuna Cynulliad Cymunedol ar yr Hinsawdd Dyffryn Peris weithredu ym maes Adeiladau ac Effeithlonrwydd er mwyn lleihau allyriadau CO2, gwella opsiynnau tai a chostau ynni a datblygu sgiliau lleol. **Byddwn yn:** Eirioli am well safon mewn adnewyddu ac adeiladu o'r newydd - gyda egwyddorion Passivhaus Eirioli ar gyfer newid polisiau i ganiatau i hen adeiladau traddodiadol gael eu adnewyddu fel tai fforddiadwy i bobl leol Archwilio posibilrwydd o Ddatblygu Cymdeithas Gydweithredol Cymunedol i brynnu ac adnewyddu adeiladau	Cysylltu gyda Cwmpas; menter gymdeithasol arbenigol ar 'Community Led Housing'. Ymchwilio Modelau Cyllido (pwy sy'n talu a sut?). Cynnal cyfarfod i bobl gyda diddordeb i rannu profiad, gwybodaeth a sgiliau.
YNNI CYMUNEDOL ADNEWYDDADWY	Dymuna Cynulliad Cymunedol ar yr hinsawdd Dyffryn Peris weithredu ym maes Ynni Adnewyddadwy er mwyn lleihau allyriadau carbon a buddsoddi yn y gymuned. **Byddwn yn:** Ymchwilio i ddatblygu tyrbin dwr ar afon Ymchwilio i ddatblygu ffermydd solar trefol a gwledig Ymchwilio tyrbinau gwynt bychan	Creu/canfod corff i ymchwilio prosiect. Dod a grwp gyda diddordeb ynghyd. Canfod cysylltiadau perchnogion tir. Ceisio cyllid ar gyfer astudiaeth dichonolrwydd. Canfod gofodau tô (preifat a chymunedol) ar gyfer fferm solar. Ymweliadau astudio i fentrau hydro a solar eraill. Ymchwilio trwyddedau , cyswllt grid a chytundebau gyda chefnogaeth Ynni Padarn Peris (YPP).

> SYNIADAU GWEITHREDU

Maes Gweithredu	Manylion ac Effaith	Camau Nesaf
STORI'R TIR	Dymuna Cynulliad Cymunedol ar yr Hinsawdd Dyffryn Peris weithredu ym maes Hanes a Threftadaeth Byw er mwyn cipio doethineb cenedlaethau blaenorol, hybu hunaniaeth, cyswllt i'r tir, creadigrwydd a'r iaith Gymraeg **Byddwn yn:** Cynnal gweithdai 'pop-up' mewn cymunedau bychan i gasglu cynnwys storiau a chreu rhai newydd trwy amryw fynegiant creadigol. Casglu'r storiau a'u gweu i mewn i storiau newydd, arddangosfeydd + pherfformiadau gan artistiaid lleol (ac ysgogi creadigrwydd sydd ym mhawb). Ail-gysylltu ac ail-ddehongli y Mabinogi fel metafforau ar gyfer gofal y ddaear a'n gilydd.	Cysylltu gyda mentrau celfyddydol lleol a paratoi cais cyllido. Partneru gyda mudiadau sydd yn casglu hen straeon + enwau lleoedd. Parhau i gyd-weithio gyda disgyblion lleol - nhw gafodd y syniad yma! Gweithio gyda Cae Mabon + Gwilym Morus Baird + artistiaid sydd yn gwneud gwaith tebyg eisioes. Casglu hanesion chwarelwyr, ffermwyr, ecolegwyr a phreswylwyr.

> SYNIADAU GWEITHREDU

Maes Gweithredu	Manylion ac Effaith	Camau Nesaf
RHANDIROEDD A GERDDI CYMUNEDOL	Dymuna Cynulliad Cymunedol ar yr Hinsawdd Dyffryn Peris weithredu ym maes Rhandiroedd a Gerddi Cymunedol er mwyn dod a phobl ynghyd i dyfu gyda'i gilydd, annog cysylltiadau cymdeithasol a chyswllt byd natur a'r ddaear. **Byddwn yn:** Creu map bwyd cymunedol. Canfod mannau caedig ar gyfer gardd/rhandir. Rhannu bwyd a gwybodaeth. Creu gofod i rannu hadau, sgyrsiau, offer a chwmni. Creu micro erddi cymunedol + rhandiroedd i bobl dyfu eu hunain. Creu grŵp sydd gyda diddordeb gweithio ar yr uchod.	Cael y gair allan a sgopio diddordeb. Cysylltu gyda rhanddeilaid (Cynghorydd a Social Farms & Gardens). Creu Grŵp. Canfod 'lle'. Creu gofodau ar y cyd a phrosiectau eraill e.e. Mynydd Gwefru a Pentref Taclus.

> GWYBODAETH BELLACH

CREU • CYMUNEDAU • GWYRDD
GWYRDDNI
COMMUNITY • CLIMATE • ACTION

Cefnogi a Chysylltu

Diolch i chi am ddarllen Cynllun Gweithredu Hinsawdd Cymunedol Dyffryn Peris. Gobeithio ei fod wedi sbarduno awydd i weithredu! Os hoffech chi ddysgu mwy am y syniadau sydd yn y Cynllun yma, neu eu cefnogi mewn unrhyw ffordd, cysylltwch heddiw: lowri@deg.cymru. Byddwn yn falch iawn o glywed gennych ac yn croesawu unrhyw gefnogaeth.

Adroddiad Llawn

Os hoffech gael trosolwg mwy manwl o broses gynulliadol GwyrddNi, y mudiad, partneriaid y bum ardal, y rhaglen addysg a llawer mwy ewch i: https://www.gwyrddni.cymru/ynglyn-a-gwyrddni/

Cynlluniau Gweithredu

Gallwch weld Cynlluniau Gweithredu holl ardaloedd GwyrddNi yma: https://www.gwyrddni.cymru/cynlluniau-gweithredu

Ar y Gweill

Mae aelodau'r Cynulliad Hinsawdd yn treialu hysbysfwrdd ar-lein i rannu digwyddiadau ac i gynnig a gofyn am gymorth ar gyfer tasgau. Gallwch ei weld yma - bit.ly/PostPeris

I ymuno a rhestr bostio'r ardal - anfonwch ebost at peris@gwyrddni.cymru

CREU • CYMUNEDAU • GWYRDD GWYRDDNI COMMUNITY • CLIMATE • ACTION

DEG Datblygiadau Egni Gwledig

CWMNI BRO FFESTINIOG

PARTNERIAETH OGWEN

YR ORSAF

CYD YNNI

Ynni Llŷn

CRONFA GYMUNEDOL COMMUNITY FUND